

# Bijlage 7

## Evaluatie

# Deelnemingenportefeuille

April 2012

# INHOUDSOPGAVE

## Hoofdstuk 1: Inleiding

|     |                                         |        |
|-----|-----------------------------------------|--------|
| 1.1 | Aanleiding                              | blz. 3 |
| 1.2 | Verantwoording van de gevolgde aanpak   | blz. 3 |
| 1.3 | Beleidskader en afbakening deelnemingen | blz. 3 |
| 1.4 | Indeling van de rapportage              | blz. 5 |

## Hoofdstuk 2: Samenstelling en ontwikkeling deelnemingenportefeuille

|     |                                                          |        |
|-----|----------------------------------------------------------|--------|
| 2.1 | Overzicht deelnemingen                                   | blz. 6 |
| 2.2 | Ontwikkeling van de provinciale deelnemingenportefeuille | blz. 6 |
| 2.3 | Activiteiten deelnemingen                                | blz. 7 |
| 2.4 | Aandeel provincie in de deelnemingen                     | blz. 7 |

## Hoofdstuk 3: Bevindingen en conclusies evaluatie

|     |                                         |         |
|-----|-----------------------------------------|---------|
| 3.1 | Actualiteit van publieke doelen         | blz. 9  |
| 3.2 | Statuten, governance en beloningsbeleid | blz. 11 |
| 3.3 | Besluit Markt en Overheid               | blz. 12 |
| 3.4 | Financiële aspecten                     | blz. 13 |
| 3.5 | Bevindingen en conclusies               | blz. 14 |

## Hoofdstuk 4: Evaluaties afzonderlijke deelnemingen

|      |                                                                       |         |
|------|-----------------------------------------------------------------------|---------|
| 4.1  | Agro & Co Kapitaalfonds B.V.                                          | blz. 17 |
| 4.2  | Attero Holding N.V.                                                   | blz. 18 |
| 4.3  | Bank Nederlandse Gemeenten N.V. (BNG)                                 | blz. 19 |
| 4.4  | Brabantse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen B.V. (BHB) | blz. 20 |
| 4.5  | Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij N.V. (BOM)                        | blz. 21 |
| 4.6  | Brabant Water N.V.                                                    | blz. 22 |
| 4.7  | Business Park Aviolanda B.V.                                          | blz. 23 |
| 4.8  | Delta N.V.                                                            | blz. 24 |
| 4.9  | Eindhoven Airport N.V.                                                | blz. 25 |
| 4.10 | Enexis Holding N.V.                                                   | blz. 26 |
| 4.11 | Havenschap Moerdijk N.V.                                              | blz. 27 |
| 4.12 | Nederlandse Waterschapsbank N.V.                                      | blz. 29 |
| 4.13 | Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte C.V. / B.V. (ORR)        | blz. 30 |
| 4.14 | Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij C.V. / B.V. (TOM)                  | blz. 31 |
| 4.15 | Special Purpose Vehicles (SPV's)                                      |         |
|      | A) Verkoop Vennootschap B.V.                                          | blz. 33 |
|      | B) CBL Vennootschap B.V.                                              | blz. 34 |
|      | C) Vordering op Enexis B.V.                                           | blz. 35 |
|      | D) Claim Staat Vennootschap B.V.                                      | blz. 36 |
|      | E) Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. (PBE)                  | blz. 37 |

# 1. Inleiding

## 1.1 Aanleiding

De provincie Noord-Brabant participeert met risicodragend kapitaal in inmiddels 19 deelnemingen. Met deze participaties streeft de provincie publieke doelen na. De omvang en samenstelling van de provinciale deelnemingenportefeuille is de afgelopen jaren sterk gewijzigd. Vooral de verkoop van Essent in 2009 heeft hierbij een rol gespeeld. In 2007 had de provincie nog 12 deelnemingen, maar hoofdzakelijk door de verkoop van Essent is dit aantal gegroeid naar 19. Bepaalde onderdelen van Essent konden of mochten niet worden verkocht en zijn om die reden als zelfstandige bedrijven voortgezet. Hiernaast zijn er 5 bedrijven opgericht die uitsluitend bedoeld zijn om specifieke zaken in relatie tot de verkoop van Essent af te wikkelen.

In de 'Nota Deelnemingen' (PS februari 2011) is aangegeven dat er periodiek, in beginsel elke collegeperiode, een evaluatie van de provinciale deelnemingenportefeuille zal plaatsvinden. Hierbij wordt getoetst of het publieke belang dat met de deelneming wordt nagestreefd nog steeds in voldoende mate wordt behartigd. De conclusie van deze evaluatie kan zijn om de participatie in de betreffende deelneming ongewijzigd voort te zetten, voort te zetten met wijzigingen, of geheel of gedeeltelijk te beëindigen.

## 1.2 Verantwoording van de gevolgde aanpak

De evaluatie heeft plaatsgevonden door een intern evaluatieteam aan de hand van een gerichte vragenlijst waarin de volgende vragen zijn opgenomen:

1. Zijn de doelen t.a.v. de deelneming actueel of dienen deze bijgesteld te worden?
2. Geeft de deelneming een goede invulling aan de gestelde doelen?
3. Zijn statuten, governance en beloningsbeleid overeenkomstig de gestelde wettelijke- en provinciale randvoorwaarden?
4. Is het besluit Markt en Overheid (onderdeel Mededingingswet) op de deelneming van toepassing en vereist dit besluit aandacht in relatie tot de deelneming?
5. Is de deelneming financieel gezond? Zijn er hieromtrent nog eventuele aandachtspunten?
6. Welke risico's zijn bij de deelneming mogelijk aan de orde en hoe zijn deze risico's afgedekt?
7. Wat zijn de financiële opbrengsten voor de provincie.

Op basis van de afzonderlijke evaluaties is een samenvattend overzicht opgesteld waarin de bevindingen op de verschillende onderdelen zijn gepresenteerd en van conclusies voorzien. De evaluatie geeft een beeld van de actuele stand van zaken per deelneming. Wanneer bij een deelneming ingrijpende veranderingen of ontwikkelingen te verwachten zijn, dan zijn deze in de rapportage als zodanig gemeld. Het resultaat van de evaluatie levert een integraal beeld op van de provinciale deelnemingenportefeuille als geheel, alsmede een overzicht van de actuele stand van zaken per deelneming.

## 1.3 Beleidskader en afbakening deelnemingen

De evaluatie heeft plaatsgevonden met inachtneming van het bestaande beleidskader in relatie tot deelnemingen. Hiertoe behoren de volgende elementen:

- a. de nota Deelnemingen (PS febr. 2011);

- b. de code Sturing in Samenwerkingsrelaties (Statenscommissie EZ dec. 2010);
- c. de wettelijke bepalingen van de BBV met betrekking tot de paragraaf Verbonden Partijen;
- d. de bepalingen van de wet Fido/Ruddo.

In de Nota Deelnemingen wordt onder meer beschreven wanneer en op welke wijze de provincie een deelneming kan aangaan, wijzigen of beëindigen, welke sturingsmogelijkheden er zijn en hoe de provincie hier gebruik van wil maken, welke randvoorwaarden de provincie aan deelnemingen stelt, welke financiële aspecten bij deelnemingen kunnen spelen en hoe de verantwoordelijkheid tussen GS en PS is geregeld. De nota Deelnemingen bouwt voort op de kaders die in de Code Sturing in Samenwerkingsrelaties zijn uitgewerkt. In dit evaluatierapport wordt kortheidshalve verwezen naar beide beleidsdocumenten en wordt hierop niet meer inhoudelijk ingegaan.

Deelnemingen maken onderdeel uit van de verbonden partijen van de provincie. Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partijen kunnen worden verhaald op de provincie. Volgens de bepalingen van de BBV dient de provincie jaarlijks in de jaarrekening verslag te doen over de stand van zaken van de verbonden partijen in een aparte paragraaf. De BBV bepaalt ook welke elementen hierbij minimaal aan de orde moeten komen.

Niet alle verbonden partijen zijn als deelneming aan te merken. Bij verbonden partijen kan onderscheid worden gemaakt tussen verbonden partijen met een publiekrechtelijk en een privaatrechtelijk karakter. De evaluatie is beperkt tot die verbonden partijen, waarbij sprake is van een privaatrechtelijk en bedrijfsmatig karakter en een sterk risicodragende financiële betrokkenheid. Uitzondering hierop vormt Havenschap Moerdijk, dat als gemeenschappelijke regeling een publiekrechtelijk karakter heeft. Vanwege het bedrijfsmatige karakter van het Havenschap en de sterk risicodragende betrokkenheid, is deze ook als deelnemingen aangemerkt en in de evaluatie betrokken.

Essentieel voor de definitie van deelneming is dat er zowel sprake moet zijn van een financieel als van een bestuurlijk belang. Dit betekent dat de provincie naast een risicodragende participatie ook zeggenschap heeft in de desbetreffende deelneming. Het verschaffen van een lening of het geven van een garantie leidt dus niet tot een deelneming. Veelal vindt een dergelijke financiële transactie plaats binnen het kader van de provinciale subsidieverordening of als onderdeel van opdrachtverlening. In de code Sturing in Samenwerkingsrelaties is deze afbakening nader uitgewerkt.

Via het Ontwikkelbedrijf is de provincie in de afgelopen periode actief betrokken geraakt bij risicodragende participaties. Voor zover bij deze participaties ook sprake is van zeggenschap moeten deze als deelneming worden aangemerkt en opgenomen worden in de paragraaf Verbonden Partijen. Een voorbeeld van een dergelijke deelneming is Aviolanda in Woensdrecht.

De Wet Fido bepaalt dat deelnemen in en het ontvangen van rekenen uit een deelneming in een privaatrechtelijke organisatie uitsluitend mogen plaatsvinden om een publieke zaak te dienen. De Wet Fido staat niet toe om deelnemingen aan te gaan of in aandelen te beleggen puur vanuit een rendementsoverweging op beleggingen van tijdelijk overtollige middelen.

## **1.4 Indeling van de rapportage**

Na dit inleidende hoofdstuk wordt in hoofdstuk 2 de samenstelling en ontwikkeling van de deelnemingenportefeuille beschreven.

In hoofdstuk 3 wordt een samenvattend overzicht gepresenteerd van de uitkomsten van de evaluaties van de afzonderlijke deelnemingen. Hierin wordt ingegaan op zowel de inhoudelijke, beheersmatige als financieel-technische aspecten van de deelnemingen. In dit hoofdstuk komen ook de conclusies en eventuele vervolgstappen aan de orde.

Hoofdstuk 4 bestaat uit factsheets van de afzonderlijke deelnemingen, waarin de kerngegevens en een samenvatting van de bevindingen en conclusies zijn beschreven. Hiernaast is een uitgebreid overzicht van de rapportages per deelneming dat afzonderlijk beschikbaar is.

## 2. Samenstelling en ontwikkeling deelnemingenportefeuille

Alvorens op de bevindingen en conclusies van de evaluatie in te gaan wordt in dit hoofdstuk eerst een overzicht gegevens van de ontwikkeling en samenstelling van de provinciale deelnemingenportefeuille in de afgelopen periode 2007-2011. Het overzicht beoogt een feitelijk beeld te geven van het verloop van de portefeuille aan de hand van een aantal kengetallen. Hiermee kunnen de bevindingen in een context worden geplaatst.

### 2.1 Overzicht deelnemingen

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de deelnemingen waarin de provincie participeert. Bij iedere deelneming is de rechtsvorm, het aandelenbelang, het Eigen Vermogen en het balanstotaal weergegeven. De cijfers zijn van 31 december 2010, aangezien de gegevens over 2011 nog niet beschikbaar zijn.

|                                                                     | Rechtsvorm | Aandelenbelang | Eigen vermogen    | Balanstotaal        |
|---------------------------------------------------------------------|------------|----------------|-------------------|---------------------|
| Agro & Co Kapitaalfonds                                             | BV         | 33,30%         | € 4.646.718,-     | € 4.698.400,-       |
| Attero                                                              | NV         | 30,80%         | € 257.703.475,-   | € 839.425.000,-     |
| Bank Nederlandse Gemeenten N.V.                                     | NV         | 0,07%          |                   | € 118.500.000.000,- |
| Brabantse Herstructureringsmaatschappij<br>Bedrijventerreinen (BHB) | BV         | 87%            | € 29.422.335,-    | € 35.401.678,-      |
| Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM)                           | NV         | 42,40%         | € 31.004.010,-    | € 39.195.967,-      |
| Brabant Water                                                       | NV         | 31,50%         | € 355.384.115,-   | € 753.092.000,-     |
| Business Park Aviolanda                                             | BV         | 60%            | € 11.366.483,-    | € 27.455.274,-      |
| Delta                                                               | NV         | 0,05%          | € 1.183.199.843,- | € 2.800.473.000,-   |
| Eindhoven Airport                                                   | NV         | 24,50%         | € 31.022.577,-    | € 60.567.312,-      |
| Enexis                                                              | NV         | 30,80%         | € 3.034.691.400,- | € 6.143.100.000,-   |
| Havenschap Moerdijk                                                 | NV         | 50%            | € 65.646.686,-    | € 198.929.352,-     |
| Nederlandse Waterschapsbank N.V.                                    | NV         | 0,12%          |                   | € 57.200.000.000,-  |
| ORR Ruimte voor Ruimte                                              | CV /BV     | 28% / 27%      | € 6.831.400,-     | € 34.157.000,-      |
| Tuinbouw Ontwikkelings-Maatschappij                                 | CV /BV     | 49,75% / 50%   | € 16.374.338,-    | € 16.374.338,-      |

| Special Purpose Vehicles (SPV's)          |    |        |                 |                   |
|-------------------------------------------|----|--------|-----------------|-------------------|
| A: Verkoop Vennootschap                   | BV | 30,80% | € 779.451.539,- | € 802.730.730,-   |
| B: CBL Vennootschap                       | BV | 30,80% | \$ 27.060.742,- | \$ 135.303.710,-  |
| C: Vordering op Enexis                    | BV | 30,80% | € 0,-           | € 1.822.183.762,- |
| D: Claim Staat Vennootschap               | BV | 30,80% | € 86.586,-      | € 96.528,-        |
| E: Publiek Belang Elektriciteitsproductie | BV | 30,80% | € 184.781.916,- | € 204.858.000,-   |

Tabel 2.1: Overzicht deelnemingen per 31-12-2010

### 2.2 Ontwikkeling van de provinciale deelnemingenportefeuille

Sinds 2007 is het aantal provinciale deelnemingen toegenomen van 12 naar 19. De totale balanswaarde van de deelnemingen is in deze periode toegenomen van bijna € 110 mrd naar ruim € 189 mrd. De dividendopbrengst is verminderd van ruim € 300 mln naar ruim € 20 mln. Het aantal medewerkers dat bij de provinciale deelnemingen werkzaam is eveneens verminderd van ruim 14.000 naar ruim 8.000 medewerkers.

De verkoop van Essent in 2009 is van grote invloed geweest op de samenstelling en het verloop van

het aantal deelnemingen van de provincie. Met de verkoop van Essent zijn we één deelneming verloren, maar kregen we er zeven nieuwe deelnemingen bij: Enexis, Attero en 5 SPV's. Daarnaast is Aviolanda aan de deelnemingenportefeuille toegevoegd.

|                        | 2007              | 2010              |
|------------------------|-------------------|-------------------|
| Aantal deelnemingen    | 12                | 19                |
| Balanswaarde           | € 109.896.113.970 | € 189.544.253.791 |
| Dividend opbrengst     | € 302.413.495     | € 20.415.896      |
| Personeelsomvang (fte) | 14.637            | 8.727             |

Tabel 2.2: enkele cijfers deelnemingen 2007 vs 2010

Essent had een groot aandeel in de dividendopbrengst en personeelsomvang van onze totale portefeuille deelnemingen. Daarom zien we tussen 2007 en 2010 een daling bij deze twee kengetallen. De stijging van de balanswaarde is vooral veroorzaakt door ontwikkelingen bij de BNG en de Waterschapsbank.

### 2.3 Activiteiten deelnemingen

De provinciale deelnemingen bewegen zich op verschillende terreinen. Globaal kunnen de activiteiten van de provinciale deelnemingen als volgt worden ingedeeld.

| Sectorindeling                                    | Frequentie |
|---------------------------------------------------|------------|
| Innovatie en economische structuurversterking     | 2          |
| Ruimtelijke Ontwikkeling incl. bedrijventerreinen | 4          |
| Nutsvoorziening                                   | 4          |
| Infrastructuur                                    | 2          |
| Financieel technische voorziening                 | 7          |

Tabel 2.3: Overzicht deelnemingen naar sector van activiteiten

Tot de deelnemingen in de sfeer van de innovatiebevordering en economische structuurversterking horen de BOM en Agro&Co. In de categorie ruimtelijke ontwikkeling en bedrijventerreinen horen de BHB, TOM, ORR en Aviolanda. Onder de nutsbedrijven vallen Enexis, Attero, Brabant Water en Delta. Bij Enexis en Brabant Water is wettelijk vastgelegd dat de aandelen in publieke handen moeten blijven. De deelnemingen in de sfeer van de infrastructuur zijn Eindhoven Airport en Havenschap Moerdijk. De SPV's voortkomend uit de verkoop van Essent zijn in een aparte rubriek ondergebracht. Deze deelnemingen zijn tijdelijk van aard en hebben geen specifieke inhoudelijke doelstelling, anders dan het afwikkelen van de verplichtingen in relatie tot de verkoop van Essent. De BNG en de Nederlandse Waterschapsbank zijn ook ondergebracht bij de sector 'Financieel technische voorziening'.

### 2.4 Aandeel provincie in de deelnemingen

| Aandeel provincie in deelneming | Aantal deelnemingen | Overige aandeelhouders |                    |               |
|---------------------------------|---------------------|------------------------|--------------------|---------------|
|                                 |                     | Mede-overheden         | overheden en Part. | particulieren |
| 10% of minder                   | 3                   | 3                      |                    |               |
| tussen de 10% en 50%            | 13                  | 9                      | 1                  | 3             |
| 50% of meer                     | 3                   | 2                      | 1                  |               |

Tabel 2.4: Overzicht participatie provincie in deelnemingenportefeuille

In slechts twee gevallen is de provincie meerderheidsaandeelhouder, namelijk bij Aviolanda (60%) en bij de BHB (87%). Bij Havenschap Moerdijk hebben we een 50% participatie samen met de gemeente Moerdijk. Bij de overige zestien deelnemingen hebben we een minderheidsaandeel. In acht gevallen zijn wij wel de grootste aandeelhouder. Dit betekent veelal dat we als provincie Brabant een trekkersrol vervullen namens de overige aandeelhouders in de relatie met de deelneming. Dit kan bijvoorbeeld tot uitdrukking komen in het vervullen van het voorzitterschap en het secretariaat van een Aandeelhouderscommissie. Ook wordt Brabant vaak als eerste geconsulteerd bij benoemingen van leden van de Raad van Commissarissen of directie.

Bij veertien deelnemingen zijn 100% van de aandelen in handen van overheden en dus aan te merken als echte overheidsbedrijven. Bij vijf deelnemingen is er sprake van publiek-private samenwerking, waarbij in drie gevallen uitsluitend met private partijen (Agro&Co, ORR en TOM) en in twee met andere publieke en private partijen (Aviolanda, Eindhoven Airport).

### 3. Bevindingen en conclusies evaluatie

#### 3.1 Actualiteit van publieke doelen

De overheid kan alleen deelnemen in een rechtspersoon wanneer er sprake is van een publiek doel. Publieke doelen kunnen in de loop der jaren veranderen of niet meer aan de orde zijn, bijvoorbeeld door gewijzigde omstandigheden of opvattingen. In de evaluatie is per deelneming de vraag gesteld of de gestelde provinciale publieke doelen nog steeds actueel en van toepassing zijn. Ook is de vraag gesteld of de activiteiten van de deelneming op een adequate wijze invulling geven aan de gestelde provinciale doelen. Deze analyse levert het volgende beeld op:

| Doelen actueel en resultaat adequaat | Doelen niet actueel of verdienen aanpassing | Achtergebleven resultaat |
|--------------------------------------|---------------------------------------------|--------------------------|
| 14                                   | 4                                           | 1                        |

Tabel 3.1: Actualiteit doelen

#### Doelen actueel en resultaat adequaat

Bij veertien deelnemingen is vastgesteld dat de provinciale publieke doelen zich op adequate wijze verhouden tot de inzet van de deelneming en dat ook de activiteiten en prestaties hiermee in overeenstemming zijn. Deze deelnemingen vervullen dus op een adequate wijze de functie die met de provinciale publieke doelen is gesteld.

Vooraf in de sectoren innovatie, ruimtelijke ontwikkeling en infrastructuur sluiten de activiteiten van de deelnemingen nog steeds nauw aan bij de speerpunten van het provinciaal beleid, zoals vastgesteld in bijvoorbeeld de Agenda van Brabant en de diverse economische en ruimtelijke beleidsnota's van de afgelopen jaren. De desbetreffende deelnemingen vervullen daarbij een belangrijke functie in relatie tot de doelstellingen van de economische en ruimtelijke agenda van de provincie. Bijvoorbeeld de BOM op het terrein van innovatie, de BHB en TOM waar het gaat om herstructurering van bedrijventerreinen en de (her)ontwikkeling van de glastuinbouw, en Havenschap Moerdijk als bovenregionale havenvoorziening en bedrijvenlocatie in West-Brabant. De betreffende deelnemingen zijn alle gericht op doelen die een langere tijdshorizon kennen en zijn mede van belang omdat ze kunnen zorgen voor continuïteit.

In de sector van de nutsvoorzieningen hebben we als provincie te maken met het gegeven dat voor twee van vier deelnemingen wettelijk is bepaald dat de aandelen hiervan in publieke handen dienen te blijven. Voor beide bedrijven is eerder ook bevestigd dat we deze functie willen vervullen en dat ook vanuit provinciaal oogpunt het wenselijk is dat we in deze bedrijven blijven participeren. Er is geen aanleiding dit standpunt te willen wijzigen. Voor de overige twee deelnemingen ligt de situatie genuanceerder. Hier is wel de vraag aan de orde of voortzetting van de deelneming wenselijk is. Deze vraag wordt hieronder nader toegelicht.

Bij de deelnemingen in de categorie financieel technische voorziening is sprake van een meer pragmatische in plaats van een beleidsmatige afweging. Bij het aandeelhouderschap van de BNG en de Waterschapsbank willen door onze bescheiden bijdrage vooral onze betrokkenheid bij beide instellingen tot uitdrukking brengen en daarmee wijzen op het belang dat we aan deze instellingen vanuit het oogpunt van de decentrale overheden hechten. Bij de SPV's is onze betrokkenheid een uitvloeisel van de verkoop van Essent. Zodra de functie van de desbetreffende SPV is vervuld, is er

geen aanleiding tot voortzetting ervan en zal ook onze betrokkenheid daarmee worden beëindigd. Zolang dat niet het geval is, is het van groot belang om hierin te blijven participeren.

#### Doelen niet actueel of verdienen aanpassing

In vier gevallen, Delta, Attero, BOM en BHB is er sprake van een situatie waarbij veranderde omstandigheden de vraag oproepen of de activiteiten van de deelneming nog wel in overeenstemming zijn met de provinciale publieke doelen of wellicht aanpassing behoeven.

*Delta* is een multi-utility bedrijf waarbij het overgrote deel van de activiteiten staat uit commerciële activiteiten in de productie en distributie van energie, waaronder kernenergie. Eerder is hierover al door Provinciale Staten besloten dat deze activiteiten niet als publiek doel aangemerkt kunnen worden en daarom moeten worden afgestoten. In verband met het geschil met Delta in relatie tot de verkoop van Essent aan RWE is in 2009 besloten de aandelen van Delta vooralsnog aan te houden totdat het geschil zou zijn beëindigd. Nu dit het geval is, heeft het college onlangs besloten om het provinciale aandeel van 0,05% van de aandelen te verkopen en aan de overige aandeelhouders aan te bieden. Dit verkoopproces is nu in uitvoering.

*Attero* is een bedrijf dat zich bezig houdt met de afvalverwerking. Bij het verkoopproces van Essent was het de bedoeling ook dit onderdeel te verkopen, aangezien afvalverwerking niet als een provinciale taak werd gezien. Omdat de verkoop niet kan worden geëffectueerd is besloten Attero vooralsnog als zelfstandige onderneming aan te houden en met verkoop te wachten tot een beter moment. Inmiddels is de afvalmarkt danig veranderd waardoor er een nieuwe afweging noodzakelijk zal zijn met betrekking tot de toekomst van Attero. De voorbereiding hiervan is in volle gang. Op afzienbare termijn zal hierover een voorstel voor nadere besluitvorming worden voorgelegd.

*De BOM* heeft twee aandeelhouders, namelijk de provincie en het Rijk. Het kabinet heeft aangekondigd haar beleid ten aanzien van de BOM en andere regionale ontwikkelingsmaatschappijen drastisch te willen wijzigen. Hiermee ontstaat voor de BOM een nieuwe situatie die noopt tot een herbezinning op rol en positie. Hiertoe zal in de loop van het jaar een voorstel worden gepresenteerd.

*De BHB* heeft als primaire taak de herstructurering van bedrijventerreinen te bevorderen. Door de ontwikkeling op het terrein van hoogwaardige bedrijventerreinen en de gewijzigde omstandigheden bij gemeenten en ontwikkelaars, is het de vraag of het niet wenselijk is de taakopdracht van de BHB te verbreden. Hiervoor zal in de loop van het jaar een voorstel worden opgesteld.

#### Achtergebleven resultaat

In één geval, *Agro & Co*, hebben de betrokken aandeelhouders, waaronder de provincie, conform het ondernemingsplan besloten om per 1 juli 2012 Agro & Co te beëindigen. Het gaat zowel om de Stichting Agro & Co (ontwikkelfunctie, subsidiëntenrol) als om het Agro & Co Kapitaalfonds (participatiefunctie, aandeelhoudersrol). Hierbij staat buiten kijf dat de Stichting uitstekend werk heeft verricht en in de agrosector wat heeft 'losgewoeld', ook met landelijke bekendheid. Het Kapitaalfonds heeft echter niet kunnen voldoen aan de hoge verwachtingen bij de oprichting. Belangrijkste oorzaken (deels gebaseerd op het tussentijdse evaluatierapport van prof. N. Douben):

- Agro & Co Kapitaalfonds stond voor een 'mammoet-opdracht', zeker in het licht van de beperkte capaciteit en de aanzienlijke moeilijkheidsgraad om de noodzakelijke systeeminnovatie in de agrosector te stimuleren;
- Agro & Co Kapitaalfonds kreeg onder strenge voorwaarden goedkeuring van de Europese Commissie; voorwaarden die als een beperkende factor werden ervaren t.a.v. de toegestane grootte van financiële participaties, zowel door het Kapitaalfonds zelf als door marktpartijen;

- Het blijkt binnen de agrosector tot nu toe niet dik gezaaid te zijn met perspectiefvolle innovatieve MKB-bedrijven/initiatieven, die aan de systeeminnovatie een robuuste bijdrage kunnen leveren. Met name op grond hiervan, maar ook conform huidige inzichten hebben de aandeelhouders geconcludeerd dat de toekomst vraagt om een andersoortige samenwerkingsformule met marktpartijen.

### 3.2 Statuten, governance en beloningsbeleid

In het deelnemingenbeleid staat voorop dat de statuten, governance en het beloningsbeleid bij de provinciale deelnemingen minimaal voldoen aan de wettelijke kaders en in overeenstemming zijn met het provinciaal beleid. Daarom is in de evaluatie hier nadrukkelijk naar gekeken. Hierbij is niet alleen gelet op het beleid, maar ook op de praktijk. Dit heeft het volgende resultaat opgeleverd.

|                                                 | Statuten | Governance | Beloningsbeleid |
|-------------------------------------------------|----------|------------|-----------------|
| Conform wettelijke kaders en provinciaal beleid | 19       | 19         | 19              |
| Aanpassing gewenst                              | 2        | 2          | 1               |

Tabel 3.2: Stand van zaken naleving wettelijke kaders en provinciale voorwaarden

Bij de *statuten en governance* is met name de vraag gesteld of de provincie als aandeelhouder voldoende zeggenschap en sturingsmogelijkheden heeft. Dit tegen de achtergrond van de keuze tot een meer actief of meer passief aandeelhouderschap, zoals uitgewerkt in de nota Deelnemingen. Vastgesteld is dat bij alle deelnemingen dit adequaat is geregeld. Ook zijn de statuten en aanvullende afsprakenkaders voldoende actueel. In twee gevallen, BOM en BHB, zal er niettemin toch op afzienbare termijn aanpassing van statuten en nadere afsprakenkaders moeten plaatsvinden. Beide deelnemingen worden straks ondergebracht in BOM Holding waardoor governance en statuten zullen moeten worden gewijzigd. Op dit moment zijn de statuten en governance in overeenstemming met het provinciaal beleid.

Het *beloningsbeleid* heeft de afgelopen periode bij alle deelnemingen veel aandacht gehad, mede in verband met de wet- en regelgeving op rijksniveau. (oa de WNT, de Wet Normering Topinkomens voor de publieke en semi-publieke sector) Voor alle deelnemingen heeft dit ertoe geleid dat het vastgestelde beloningsbeleid op dit moment voldoet aan de wettelijk gestelde eisen, de nadere door het ministerie van Financiën gestelde eisen voor deelnemingen of het provinciaal beleid.

In één geval, namelijk Eindhoven Airport, is nog sprake van behoefte aan enige aanpassing van het beloningsbeleid. Dit beloningsbeleid is gebaseerd op het beloningsbeleid van de Schiphol Group. Dit is echter onvoldoende inzichtelijk voor de overige aandeelhouders. Het is daarom wenselijk hierover nadere afspraken te maken, zodat er meer transparantie ontstaat. Omdat EA een markt-publieke onderneming is, is er geen wettelijk beloningsmaximum, maar dient de beloning marktconform te zijn volgens de criteria die hierover door het ministerie van Financiën en de provincie zijn gesteld. Dit onderwerp zal in de AvA van juni 2012 worden geagendeerd.

Van de in de evaluatie onderzochte deelnemingen zijn er zes bedrijven die beloningen hebben boven de Balkenende-norm: Enexis, Attero, Delta, Brabant Water, Eindhoven Airport en ORR. Hiervan vallen Enexis en Brabant Water binnen de kaders van de nieuwe Wet Normering Topinkomens in de publieke en semi-publieke sector. Voor beide bedrijven geldt hierbij het vastgestelde salarismaximum conform de Balkenende-norm. De overige vier deelnemingen behoren tot de categorie overheidsdeelnemingen waarvoor de provinciale beloningscriteria van toepassing zijn, die zijn afgeleid van de criteria van het ministerie van Financiën. Uitgangspunt hierbij is een gematigd, marktconform

beloningsbeleid op basis van transparante vergelijkingsmaatstaven. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen bedrijven in de sector Publiek-Markt waarvoor een maximum geldt van € 350.000 en bedrijven in de sector Markt-Publiek, waarvoor geen maximum geldt. Het verschil zit in de mate van marktconform opereren van het bedrijf.

Bij Enexis en Brabant Water zijn vóór de invoering van de nieuwe normeringssystematiek van het Rijk beloningsafspraken vastgelegd met directieleden die de huidige wettelijke normen overstijgen. Omdat dit bestaande beloningsafspraken zijn, kunnen deze op grond van verkregen rechten niet tussentijds worden bijgesteld. Aanpassing van de beloning zal plaatsvinden bij ofwel contractverlenging of bij vertrek van de zittende bestuurder en aanstelling van een nieuwe bestuurder. Bij Enexis is sprake van contractverlenging, bij Brabant Water geldt de laatste situatie.

Bij de overige vier bedrijven waar sprake is van beloning boven de Balkenendenorm, zijn de provinciale en rijks criteria op een juiste wijze toegepast, met inachtneming van de kanttekening die hierboven is gemaakt met betrekking tot EA. Wat betreft de ORR is sprake van een bijzondere situatie, aangezien hier gebruik wordt gemaakt van een extern ingehuurd directie die op parttime basis werkt. De tarieven die hierbij gelden zijn gangbaar voor de sector.

### 3.3 Besluit Markt en Overheid

Het besluit Markt en Overheid maakt onderdeel uit van het hoofdstuk 'Overheden en overheidsbedrijven' en is onlangs toegevoegd aan de Mededingingswet. Het besluit heeft tot doel concurrentievervalsing door overheden, direct of indirect, te voorkomen en tegen te gaan. Er wordt hierbij gekeken naar economische activiteiten van overheden zelf, maar ook naar die van overheidsbedrijven. Overheden zijn gehouden om na te gaan of er in hun activiteiten of hun relaties met overheidsdeelnemingen sprake is van strijdigheid met dit besluit en dienen zonodig binnen twee jaar hiervoor adequate maatregelen te treffen.

Het besluit zal waarschijnlijk per 1 juli 2012 van kracht worden. Om die reden is besloten de evaluatie van de deelnemingen te gebruiken als een eerste verkenning om te zien of er bij de provinciale deelnemingen sprake is van toepassing van of strijdigheid met het besluit Markt en Overheid. Hierbij is nog geen sprake van een diepgaande analyse maar uitsluitend van een soort quick scan. Waar het besluit mogelijk van toepassing is en maatregelen met zich meebrengen, zal een nadere analyse moeten plaatsvinden en beoordeeld moeten worden welke actie passend is.

De uitkomst van de verkenning naar de relatie met het besluit Markt en Overheid levert voor nu het volgende beeld op:

|                            | <b>Besluit Markt en Overheid<br/>niet van toepassing</b> | <b>Besluit Markt en Overheid<br/>van toepassing, maar geen<br/>aandachtspunt</b> | <b>Besluit Markt en Overheid<br/>van toepassing en mogelijk<br/>aanleiding tot<br/>vervolgstappen</b> |
|----------------------------|----------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Aantal deelnemingen</b> | 9                                                        | 10                                                                               | 0                                                                                                     |

*Tabel 3.3: Besluit Markt en Overheid*

Tot de bedrijven waarop het besluit Markt en Overheid niet van toepassing is horen de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), Brabant Water, Enexis, de Nederlandse Waterschapsbank en de SPV's. BNG, Brabant Water, Enexis en de Nederlandse Waterschapsbank kennen een wettelijk kader waarbij bepaald is dat de aandelen in publieke handen moeten zijn. Concurrentievervalsing ten opzichte van marktpartijen is hierbij niet aan de orde, waardoor het besluit niet van toepassing is. De

SPV's zijn enkel opgericht om de afwikkeling van de verkoop van Essent te regelen. Hier vinden geen activiteiten plaats die marktgevoelig zijn waardoor de wet ook hier niet van toepassing is.

Bij de overige deelnemingen is de wet wel van toepassing, maar is er geen sprake van bevoordeling van de provinciale deelnemingen waardoor andere marktpartijen benadeeld worden. Agro & Co en Delta zijn buiten beschouwing gelaten omdat de relatie met beide deelnemingen binnen twee jaar zal zijn beëindigd.

### 3.4 Financiële aspecten

Deelnemingen worden door de provincie uitsluitend aangegaan om een inhoudelijk provinciaal doel te bereiken. Niettemin is het van groot belang dat ook de financiële aspecten van deelnemingen goed geregeld zijn en voor de provincie geen onvoorziene risico's opleveren. Vanuit financieel oogpunt is het verder wenselijk dat participanten ook een vergoeding voor het geïnvesteerde vermogen krijgen, tenzij hiervan bewust is afgezien. Aan beide aspecten is in de evaluatie aandacht besteed.

Voor wat betreft het *dividend* kan worden vastgesteld dat in 2010 zes van de veertien reguliere deelnemingen (ex SPV's) dividend hebben uitgekeerd. Bij de overige acht is er geen sprake geweest van een dividenduitkering. De totale omvang van de ontvangen dividenden was € 20,4 mln. Hiervan was € 17,9 mln afkomstig van Enexis en € 2,3 mln van Attero. Bij vrijwel alle deelnemingen waar dividend wordt uitgekeerd is er een door de aandeelhouders vastgesteld meerjarig dividendbeleid. Op basis hiervan is er redelijke zekerheid omtrent de toekomstig te verwachten dividenduitkeringen, zodat deze ook in de begroting kunnen worden opgenomen.

Bij de deelnemingen waar geen dividend wordt uitgekeerd is in de meeste gevallen sprake van een bewust beleid. Zo is bij een aantal deelnemingen de afspraak gemaakt dat het dividend kan worden toegevoegd aan het vermogen, om zo de financiële positie van de deelnemingen in stand te houden of te versterken. Dit speelt met name bij deelnemingen waar sprake is van een relatief hoog risico, zoals de BOM, BHB, Agro&Co, ORR en TOM.

Bij Brabant Water is de beleidskeuze gemaakt om het dividend in te zetten voor verlaging van de tarieven. Overigens zijn in het nieuwe strategisch plan hierover nadere afspraken gemaakt, die de mogelijkheid van uitbetaling van dividend niet langer uitsluiten.

Vanuit het oogpunt van de provincie is het vooral van belang dat we met de deelnemingen geen onvoorziene *risico's* lopen. Dit wordt in het deelnemingen- en financieel beleid op verschillende manieren geborgd:

1. bij het aangaan van een nieuwe deelneming dient in principe een voorziening in de Algemene Risicoreserve te worden getroffen. Volgens de huidige regels van de nota Kapitaaldienst dient deze voorziening 100% van het geïnvesteerde aandelenkapitaal te omvatten.
2. bij de meeste deelnemingen worden vanuit de aandeelhouders voorwaarden gesteld aan de minimaal in acht te nemen solvabiliteitspercentages (verhouding eigen en vreemd vermogen), waardoor er voldoende zekerheid is dat de onderneming aan zijn verplichtingen kan blijven voldoen. Uit het overzicht hieronder blijkt dat slechts 3 deelnemingen solvabiliteitsratio's hebben die lager zijn dan 30%. Dit betekent dat het overgrote deel over aanzienlijke eigen vermogensposities beschikt en daarmee over voldoende stevige financiële buffers beschikt om verliezen op te kunnen vangen. Bij het monitoren van de deelnemingen wordt op dit soort aspecten ook bijzonder gelet, zodat ontwikkelingen bij deelnemingen niet tot verrassingen leiden en risico's tijdig worden onderkend.

| Solvabiliteitsratio's deelnemingen | Aantal deelnemingen |
|------------------------------------|---------------------|
| 30% of minder                      | 3                   |
| tussen de 30% en 50%               | 6                   |
| 50% of meer                        | 8                   |

Tabel 3.4: solvabiliteitsratio's deelnemingen

De drie bedrijven met een lagere solvabiliteit dan 30% zijn ORR, CBL Vennootschap en Vordering op Enexis. In al deze gevallen gaat het om financiële constructies waarbij weinig eigen vermogen vereist is. De solvabiliteit van de BNG en Nederlandse Waterschapsbank zijn niet in bovenstaande tabel opgenomen, maar beide banken hebben een AAA status en zijn dus bijzonder solide.

Gelet op de relatief hoge solvabiliteitsratio's en de aanwezige voorzieningen in de Algemene Risicoreserve kan worden geconcludeerd dat de provinciale risico's van de huidige deelnemingenportefeuille uiterst gering zijn. In zijn algemeenheid kan de vraag worden gesteld om de bestaande risicovoorzieningen wel in de huidige omvang aangehouden dienen te worden. Geadviseerd wordt daarom om de huidige regels op dit terrein tegen het licht te houden en te actualiseren.

### 3.5 Bevindingen en Conclusies

#### Bevindingen

1. Het aantal deelnemingen waarin de provincie participeert is aanmerkelijk gegroeid van 12 deelnemingen in 2007 naar 19 in 2011. Voornaamste reden voor deze toename is de verkoop van Essent geweest die heeft geleid tot de vorming van een aantal nieuwe bedrijven.
2. Bij het overgrote deel van de deelnemingen zijn de provinciale publieke doelen nog actueel en zijn de resultaten hiervan voldoende adequaat. In vier gevallen zijn de doelen in relatie tot de deelneming niet meer actueel en verdienen deze aanpassing, waarbij dit in geval van Delta heeft geleid tot het besluit de participatie te beëindigen. Daarnaast is er op grond van achterblijvende resultaten van het Kapitaalfonds besloten om de deelneming Agro & Co per 1 juli 2012 te beëindigen.
3. Alle deelnemingen voldoen aan de wettelijke- en provinciale eisen met betrekking tot de statuten en governance. Bij twee deelnemingen (BOM en BHB) zullen aanpassingen worden doorgevoerd vanwege organisatorische veranderingen.
4. Bij alle deelnemingen is het actuele beloningsbeleid conform wettelijke regels en provinciale voorwaarden. In geval van Eindhoven Airport dienen wel enkele aanvullende regels doorgevoerd te worden.  
Bij zes deelnemingen is sprake van beloning boven de zogenaamde Balkenende-norm. In vier van deze gevallen is dit conform de rijks- en provinciale beleidskaders met betrekking tot het beloningsbeleid voor overheidsdeelnemingen. In twee gevallen wordt afgeweken van de nieuwe wettelijke kaders op grond van bestaande beloningsafspraken. Hiervoor zijn de overgangsregels van toepassing.
5. Uit de Quick-scan of de deelnemingen voldoen aan de nieuwe eisen vanuit het besluit Markt en Overheid is vooralsnog geen aanleiding tot nader onderzoek gebleken.

6. De provincie ontvangt in zes van de veertien reguliere deelnemingen (exclusief SPV's) een marktconform dividend. In de overige gevallen wordt van dividend afgezien om financiële of beleidsinhoudelijke overwegingen.
7. Gelet op de relatief hoge solvabiliteitspercentages, de aanwezige voorzieningen bij de deelnemingen en de intensieve monitoring kan worden vastgesteld dat de provinciale risico's in relatie tot de deelnemingen uiterst gering zijn. De vraag is of de huidige omvang van de risicovoorzieningen tegen deze achtergrond wel nodig is. Geadviseerd wordt om de regels ten aanzien van deze voorzieningen te actualiseren.

#### Slotconclusie

De evaluatie van de deelnemingenportefeuille leidt tot de slotconclusie dat dertien deelnemingen ongewijzigd kunnen worden voortgezet, vier deelnemingen kunnen worden voortgezet met een aantal wijzigingen en twee deelnemingen zullen worden beëindigd.

#### **4.     Evaluaties afzonderlijke deelnemingen**

## 4.1 Agro & Co Kapitaalfonds B.V.

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                                          |
|-----------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Tilburg                                                                                  |
| Sector / aard activiteiten                    | Innovatie agro(non)food, agroplus en groene ruimte.                                      |
| Datum oprichting                              | Stichting Agro & Co: 2004 (gesubsidieerd);<br>Agro & Co Kapitaalfonds: 2005 (deelneming) |
| Soort rechtspersoon                           | Agro&Co Kapitaalfonds is een B.V.                                                        |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Tijdelijke deelneming tot medio 2012                                                     |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                                                               |
| Bestuurlijk belang                            | Voordrachtsrecht lid RvC en Investeringscommissie                                        |
| Overige aandeelhouders                        | NCB Participaties B.V. (ZLTO) en STAK<br>Rabobanken Brabant (elk voor 1/3 deel)          |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | € 2.333.333,- (incl. agio), waarvan gestort<br>€ 2.333.333,-                             |
| Aandeel provincie                             | 33,3 %                                                                                   |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                                      |

|                               | 2007                     | 2010                     |
|-------------------------------|--------------------------|--------------------------|
| Aantal medewerkers (in fte's) | ca. 2,2 fte              | ca. 2,1 fte              |
| Balanstotaal                  | € 7.122.490,-            | € 4.698.400,-            |
| Dividendopbrengst             | Geen dividend uitgekeerd | Geen dividend uitgekeerd |
| Solvabiliteit                 | 98,4 %                   | 98,9 %                   |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies

Agro & Co is opgericht met het doel om economische vernieuwing (innovatie) van de agrarische sector en het landelijk gebied in Noord-Brabant te stimuleren en sluit daarmee nauw aan bij de provinciale doelstellingen op het terrein van vitaal platteland. Agro & Co beschikt over een ontwikkelfunctie in de vorm van een stichting en over een kapitaalfonds in de vorm van een BV. Het kapitaalfonds kan participaties aangaan en leningen verstrekken gericht op agro(non) food, agroplus en groene ruimte. De *resultaten* van Agro & Co zijn gemengd. Met name de ontwikkel- en adviesfunctie is redelijk succesvol geweest. Deze heeft uitstekend werk verricht en heeft in de agrosector wat 'losgewoeld', waarmee ook landelijke bekendheid is verworven. Het Kapitaalfonds heeft echter niet kunnen voldoen aan de verwachtingen bij de oprichting wat betreft het verschaffen van risicokapitaal. De resultaten hiervan zijn aanzienlijk achtergebleven. Vooral om deze reden is na een tussentijdse evaluatie besloten om de activiteiten van Agro&Co te beëindigen en te zoeken naar een andere, meer passende constructie om de beoogde doelen te bereiken.

*Conclusie:* de aandeelhouders hebben besloten om per eind april 2011 definitief te stoppen met de Stichting Agro & Co (ontwikkelfunctie) en het Agro & Co Kapitaalfonds (participatiefunctie, aandeelhoudersrol) per 1 juli 2012.

# Attero Holding N.V.

## 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                    |
|-----------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Arnhem                                                             |
| Sector / aard activiteiten                    | Afvalverwerking en -verbranding                                    |
| Datum oprichting                              | 30 september 2009                                                  |
| Aanvang participatie provincie                | 2009 (daarvoor onderdeel van Essent NV)                            |
| Soort rechtspersoon                           | Naamloze Vennootschap (NV)                                         |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Structurele deelneming                                             |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                                         |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht, lid aandeelhouderscommissie en voordrachtsrecht lid RvC |
| Overige aandeelhouders                        | 121 Publieke aandeelhouders                                        |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | € 0,-                                                              |
| Omvang risicovoorziening                      | Niet van toepassing                                                |
| Aandeel provincie                             | 30,8%                                                              |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                |

|                    | 2008                           | 2010            |
|--------------------|--------------------------------|-----------------|
| Aantal medewerkers | 650                            | 654             |
| Balanstotaal       | € 953.025.000,-                | € 839.425.000,- |
| Dividendopbrengst  | Dividend uitgekeerd via Essent | € 2.312.096,70  |
| Solvabiliteit      | 18,6%                          | 30,7%           |

## 2. Samenvatting bevindingen en conclusies:

Attero Holding N.V. (voormalig Essent Milieu) richt zich op de grootschalige verwerking van huishoudelijk, organisch en mineraal afval. Attero is qua omzet nr. 4 in Nederland en nr. 2 in de verwerking van afval. De strategie van Attero is zich te ontwikkelen tot publieke dienstverlener en te investeren in de transitie van verbranden naar recycling en duurzame energie. De resultaten van Attero zijn tot dusverre zeer bevredigend, maar de sector kampt met een groot capaciteitsoverschot, waardoor de toekomst zeer onzeker is. Attero beraadt zich nu over haar toekomst.

Het provinciaal beleid was om Essent Milieu destijds als onderdeel van Essent te verkopen, aangezien er geen publiek belang werd gezien om te participeren in de gedeeltelijk geprivatiseerde afvalmarkt. Na het mislukken van de verkoop is Attero als zelfstandige onderneming voortgezet. Aangezien de situatie van Attero ingrijpend is veranderd zal de vraag of verkoop al dan niet gewenst is opnieuw gesteld moeten worden.

Het governancebeleid voldoet aan provinciale eisen. De provincie heeft als grootste aandeelhouder en voorzitter van de AHC goede sturingsmogelijkheden. Het beloningsbeleid van Attero is gebaseerd op de marktpositie van Attero en past binnen het provinciale kader. Er is een meerjarig dividendbeleid en een gegarandeerde dividenduitkering van minimaal € 7,5 mln. (t/m 2013). Conclusie: door de gewijzigde omstandigheden in de afvalmarkt, zal een nieuwe afweging nodig zijn over de wenselijkheid van de verkoop van aandelen.

## 4.2 Bank Nederlandse Gemeenten N.V.

### 1. Kerngegevens

|                                               |                             |
|-----------------------------------------------|-----------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Den Haag                    |
| Sector / aard activiteiten                    | Bank                        |
| Datum oprichting                              | 24 december 1914            |
| Aanvang participatie provincie                | Onbekend                    |
| Soort rechtspersoon                           | Naamloze Vennootschap (NV)  |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Structurele deelneming      |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Ruud van Heugten            |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht                   |
| Overige aandeelhouders                        | 425 publieke aandeelhouders |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | <sup>1</sup> Boekwaarde PM  |
| Omvang risicovoorziening                      | € 0,-                       |
| Aandeel provincie                             | 0,07%                       |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing         |

|                    | 2010                                              |
|--------------------|---------------------------------------------------|
| Aantal medewerkers | 290                                               |
| Balanstotaal       | € 118,5 miljard                                   |
| Dividendopbrengst  | € 92.000,--                                       |
| Solvabiliteit      | <sup>2</sup> BIS-ratio kernvermogen (tier 1) 18%. |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies

De BNG heeft als kerntaak om tegen lage tarieven te voorzien in lange kredietverlening aan decentrale overheden en in kredietverlening onder garantie van overheden. Het doel is om de kosten van maatschappelijke voorzieningen zo laag mogelijk te houden voor de burger. BNG levert uitsluitend diensten aan onderdelen van de publieke sector.

De BNG is op dit moment de naar omvang vierde bank van Nederland en bezit voor banken de hoogste kredietwaardigheid (AAA). Door deze hoge kredietwaardigheid kan de bank goedkoper lenen en daardoor ook goedkoper leningen aanbieden aan overheden. De deelname van de provincie Noord-Brabant in de BNG is zeer gering en we hebben enkel stemrecht. De participatie in de BNG heeft geen beleidsmatige reden, maar wil vooral financiële betrokkenheid tot uitdrukking te brengen bij enkele grote financiële instellingen die zijn gericht op de decentrale overheden van Nederland.

Conclusie: het huidige beleid kan ongewijzigd worden voortgezet.

---

<sup>1</sup> Bij de waardering wordt de waarde van deze deelnemingen als PM opgenomen. Dat betekent dat in de balans geen waardering is opgenomen. Deze deelnemingen zijn niet geactiveerd maar bij de aanschaf meteen ten laste gebracht van de exploitatie.

<sup>2</sup> De BIS ratio Tier-1 betreft het voorschrift van de Bank for International Settlements te Bazel over de hoogte van het kernvermogen dat bij een bank aanwezig moet zijn. Het kernvermogen (Tier-1) is het vermogen dat een bank vrij ter beschikking heeft om verliezen op te vangen (aandelenkapitaal, reserves, algemene voorzieningen en waardepapier met een onbepaalde looptijd). Dit kernvermogen wordt uitgedrukt als percentage van de naar risico gewogen activa (in feite de schulden of het vreemd vermogen van de bank).

## 4.3 Brabantse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen BV

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                                                  |
|-----------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Tilburg                                                                                          |
| Sector / aard activiteiten                    | Participatie- en financieringsmaatschappij voor de herstructurering van bedrijventerreinen       |
| Datum oprichting                              | 2006                                                                                             |
| Aanvang participatie provincie                | 2006                                                                                             |
| Soort rechtspersoon                           | Besloten Vennootschap (BV)                                                                       |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Structurele deelneming                                                                           |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                                                                       |
| Bestuurlijk belang                            | Voordrachtsrecht lid RvC en de voorzitter RvC                                                    |
| Overige aandeelhouders                        | N.V. Brabantse Ontwikkelings Maatschappij                                                        |
| Ingebracht kapitaal provincie                 | € 39.587.000,- (2011)                                                                            |
| Omvang risicovoorziening                      | € 39.587.000,- (2011), waarvan € 7,5 miljoen is afgewaardeerd en € 32,1 miljoen in risicoreserve |
| Aandeel provincie                             | 92 % (ultimo 2011)                                                                               |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                                              |

|                    | 2007                     | 2010                     |
|--------------------|--------------------------|--------------------------|
| Aantal medewerkers | 1                        | 1,8                      |
| Balanstotaal       | € 9.051.655              | € 35.401.678,-           |
| Dividendopbrengst  | Geen dividend uitgekeerd | Geen dividend uitgekeerd |
| Solvabiliteit      | 98,48%                   | 83,11%                   |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies:

De Brabantse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen (BHB) heeft als doel de herstructurering van verouderde bedrijventerreinen te stimuleren, zodat de kwaliteit van bedrijventerreinen in Brabant verbetert en de ruimte voor bedrijvigheid zo effectief mogelijk wordt benut (intensief ruimtegebruik). De BHB is een initiatief van de provincie zelf, omdat herstructurering van bedrijventerreinen een speerpunt van beleid is. In de Agenda van Brabant is hieraan het stimuleren van topwerklocaties toegevoegd. De BHB kan hierin mogelijk ook een functie vervullen. In 2015 moet de BHB hebben bijgedragen aan de herstructurering van 1.795 hectare bedrijventerrein. Per ultimo 2011 zijn voor 1.112 ha bedrijventerrein contracten afgesloten op basis waarvan de uitvoering verzekerd is. Hiermee ligt de BHB redelijk op schema, alhoewel ook hier de crisis van invloed is op het resultaat. De werkwijze van de BHB wordt landelijk als voorbeeld gezien en krijgt brede navolging. De financiële risico's van de BHB zijn groot. Hiermee is vanaf het begin rekening gehouden, zodat tegelijk met de participatie een even grote storting in de risicoreserve heeft plaatsgevonden. Over de revolverendheid van de ingezette middelen is nu nog niet goed te oordelen. Tot nu toe is een deel van de ingelegde middelen (ong. € 7 mln) afgeschreven. Dit is in overeenstemming met de verwachtingen. Als grootste aandeelhouder heeft de provincie grote zeggenschap en sturingsmogelijkheden in de BHB. Het aandeelhouderschap wordt op zeer actieve wijze ingevuld. De governance en het beloningsbeleid voldoen aan de provinciale eisen.

Conclusie: Het beleid kan worden voortgezet, waarbij naast herstructurering ook een rol voor de BHB mbt topwerklocaties mogelijk is.

## 4.4 N.V. Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                |
|-----------------------------------------------|------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Tilburg                                        |
| Sector / aard activiteiten                    | Versterking economische structuur en innovatie |
| Datum oprichting                              | 1983                                           |
| Soort rechtspersoon                           | Naamloze Vennootschap (NV)                     |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Structurele deelneming                         |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                     |
| Bestuurlijk belang                            | Voordrachtsrecht lid RvC en de voorzitter RvC  |
| Overige aandeelhouders                        | Rijksoverheid (57,6%)                          |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | € 17.105.744 (incl. agio en geheel gestort)    |
| Aandeel provincie                             | 42,4%                                          |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                            |

|                               | 2007                     | 2010                     |
|-------------------------------|--------------------------|--------------------------|
| Aantal medewerkers (in fte's) | 37,1 (gemiddeld)         | 49,9 (gemiddeld);        |
| Balanstotaal (enkelvoudig)    | € 32.492.318             | € 39.195.967             |
| Dividendopbrengst             | Geen dividend uitgekeerd | Geen dividend uitgekeerd |
| Solvabiliteit                 | 79,4%                    | 79,1%                    |

### 2. Publiek doel

De Brabantse OntwikkelingsMaatschappij (BOM) heeft als *doel* de economische structuur en het innovatievermogen van Brabant te versterken. Dit gebeurt aan de hand van 4 kerntaken; ontwikkeling en innovatie (O&I), investeringsbevordering (IB), participatie en beheer (P&B) en herstructurering van bedrijventerreinen (BT). De BOM is een joint-venture van het rijk (EL&I) en de provincie. Het provinciale belang van de BOM blijkt onder meer uit het feit dat de BOM naast het reguliere werkprogramma steeds meer additionele taken voor de provincie is gaan uitvoeren. Bijvoorbeeld de uitvoering van een aantal crisismaatregelen (Spin-off fonds en MKB-fonds) en de participatie van de BOM in de B.V. OLSP (Oss). Hiermee vervult de BOM een sleutelrol als uitvoeringsorganisatie van het provinciaal economisch beleid. Nu het rijk heeft aangekondigd zich uit de BOM te willen terugtrekken, zal de provinciale rol in de BOM nog verder toenemen. In overleg met EL&I zal daarom in 2012 een BOM Holding worden opgezet, die uitdrukking geeft aan de nieuwe verhoudingen binnen de BOM. Hiervoor zullen de statuten moeten worden aangepast, waardoor de sturing van de provincie nog verder wordt vergroot. De *resultaten* van de BOM zijn bevredigend. De in 2007 geformuleerde prestatie-indicatoren heeft de BOM ruimschoots gehaald. De BOM levert hiermee een effectieve bijdrage aan de Brabantse economie. Dit wordt ook bevestigd in de in 2010 afgeronde evaluatie van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen door Decisio. Op het terrein van BT bestempelt Decisio de BOM zelfs als een nationaal toonaangevend kenniscentrum. Voor de komende jaren is de *strategie van de BOM* gericht op de uitvoering van het provinciaal Economisch Programma (de Brabantse clusters) en het Topsectorenbeleid. De kerntaak BT zal daarbij vooral ook gericht worden op werklocaties van de toekomst (w.o. campussen). GS zullen in oktober 2012 met een voorstel naar PS (cie EZB) komen voor een nieuwe BOM-structuur en een nieuw meerjarig Activiteitenprogramma BOM 2013 – 2016.

Conclusie: voortzetting gewenst, maar door terugtrekking van het rijk dient de structuur van de BOM te worden aangepast en zullen ook de meerjarenafspraken opnieuw moeten worden gezien.

## 4.5 Brabant Water N.V.

### 1. Kerngegevens Brabant Water N.V.

|                                               |                                         |
|-----------------------------------------------|-----------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | 's-Hertogenbosch                        |
| Sector / aard activiteiten                    | Drinkwater en industriewatervoorziening |
| Datum oprichting                              | 2002 (fusie WNWB en WOB) oorsprong 1887 |
| Soort rechtspersoon                           | Naamloze Vennootschap (NV)              |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Structurele deelneming                  |
| Aanvang participatie provincie                | 2002                                    |
| Verantwoordelijk gedeputeerde PNB             | Johan van den Hout                      |
| Overige aandeelhouders                        | 60 Brabantse gemeenten                  |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | € 87.732,- waarvan gestort € 87.732,-   |
| Omvang risicovoorziening                      | Niet van toepassing                     |
| Aandeel provincie                             | 31,5% van de aandelen                   |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                     |

|                    | 2007                     | 2010                     |
|--------------------|--------------------------|--------------------------|
| Aantal medewerkers | 723 fte                  | 741 fte                  |
| Balanstotaal       | € 643.452.000,-          | € 753.092.000,-          |
| Dividendopbrengst  | Geen dividend uitgekeerd | Geen dividend uitgekeerd |
| Solvabiliteit      | 43,56%                   | 47,19%                   |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies:

Brabant Water N.V. wint, zuivert, transporteert en levert drink- en industriewater van hoge kwaliteit vanuit 32 waterproductiebedrijven aan ruim 2,4 miljoen inwoners en bedrijven in Noord-Brabant.

Wettelijk is bepaald dat (drink-)waterleidingbedrijven in publieke handen dienen te blijven, mede ter bescherming van de kwaliteit en de leveringszekerheid van de drinkwatervoorziening.

Brabant Water behoort tot de drie grootste drinkwaterbedrijven van Nederland qua omzet en aansluitingen. Wat betreft haar prestaties behoort Brabant Water tot de top van Nederland, zij het nog niet op alle gebieden. In de nieuwe strategie (2012-2016) wil Brabant Water op het gebied van onder meer kwaliteit, leveringszekerheid, klantgerichtheid, efficiency en tarieven tot de top drie van Nederland behoren. Nu is de positie op het gebied van de hardheid van het drinkwater (positie 10), de leveringszekerheid (positie 5) en de hoogte van het integraal tarief (positie 4) nog beneden deze ambitie. De provincie is de grootste aandeelhouder en heeft een belangrijke en invloedrijke rol. De provincie draagt twee leden van Raad van Commissarissen voor en is voorzitter van de Aandeelhouderscommissie. Naast aandeelhouder is de provincie ook bevoegd gezag en vergunningverlener voor grondwateronttrekkingen en voor de bescherming van de grondwaterkwaliteit. In al deze rollen is er sprake van een actieve betrokkenheid.

De governance voldoet aan de eisen. Aandachtspunt vormt het beloningsbeleid: als drinkwaterbedrijf geldt het beloningsmaximum van de nieuwe NWT. Door afspraken uit het verleden wordt hieraan nog niet voldaan. Het vastgestelde beloningsbeleid voorziet erin dat nieuwe aanstellingen volgens de normering van de WNT zal plaatsvinden. Voor bestaande afspraken geldt een overgangsregeling.

BW is een financieel gezond bedrijf. Een aandachtspunt vormt het dividendbeleid. Tot dusverre is het dividend ingezet om de tarieven zo laag mogelijk te houden. Na afwikkeling van de kwestie TWMM zal een nieuwe financiële afweging worden gemaakt, waarbij uitkering van dividend mogelijk wordt.

Conclusie: het huidige beleid kan ongewijzigd worden voortgezet.

## 4.6 Business Park Aviolanda BV (BPA)

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                              |
|-----------------------------------------------|----------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Woensdrecht                                  |
| Sector / aard activiteiten                    | Beheer en ontwikkeling bedrijventerrein      |
| Datum oprichting                              | 13 april 2010                                |
| Aanvang participatie provincie                | 2010                                         |
| Soort rechtspersoon                           | Besloten Vennootschap (BV)                   |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Structurele deelneming                       |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Yves de Boer                                 |
| Bestuurlijk belang                            | Voordrachtsrecht lid RvC                     |
| Overige aandeelhouders                        | Gemeente Woensdrecht (20%), Stork B.V. (20%) |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | € 6.715.245,60                               |
| Omvang risicovoorziening                      | € 6.488.160,-                                |
| Aandeel provincie                             | 60 % van de aandelen                         |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                          |

|                    | 2010                     |
|--------------------|--------------------------|
| Aantal medewerkers | 0,3 fte                  |
| Balanstotaal       | € 27.455.274,-           |
| Dividendopbrengst  | Geen dividend uitgekeerd |
| Solvabiliteit      | 41,4%                    |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies

Business Park Aviolanda BV is opgericht met als *hoofddoel* om op het voormalige Stork/Fokkerterrein in Woensdrecht de ontwikkeling van een campus voor luchtvaartonderhoud tot stand te brengen waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het prioritaire economische cluster “maintenance”. Naast dit economische doel past Aviolanda ook in het ruimtelijk provinciaal beleid van intensief ruimtegebruik en behoud van de groene ruimte. Door ontwikkeling van Aviolanda kan worden voorkomen dat elders nieuwe ruimte voor bedrijventerreinen moet worden geschapen. De totstandkoming van het Business Park Aviolanda maakt tevens deel uit van de gebiedsontwikkeling Aviolanda Woensdrecht. Hierdoor vindt er gelijktijdig uitvoering plaats van projecten in de sfeer van people, profit en planet.

De *resultaten* van Aviolanda zijn tot dusverre bevredigend: het voormalige kantoorgebouw van Fokker is inmiddels omgevormd tot een schoolgebouw waarin onder meer de World Class Aviation Academy is gevestigd. De braakliggende gedeelten (in totaal circa 4,8 ha) worden ontwikkeld voor luchthavengebonden bedrijvigheid. De aandeelhouders wensen BPA binnen vijf tot tien jaren na de oprichting onder te brengen bij een beleggingsmaatschappij. De provincie heeft met 60% van de aandelen voldoende zeggenschap in BPA en heeft naast stemrecht het recht om een lid van de RvC voor te dragen.

Conclusie: het beleid m.b.t. de deelneming kan worden voortgezet zonder aanpassingen.

## 4.7 Delta N.V.

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                                                                      |
|-----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Middelburg                                                                                                           |
| Sector / aard activiteiten                    | Energieproductie, -leverancier en netwerkbeheer, afvalverwerking, drinkwatervoorziening en ICT-diensten              |
| Jaar oprichting                               | 1991 (fusie WMZ en PZEM)                                                                                             |
| Aanvang participatie provincie                | 1991                                                                                                                 |
| Soort rechtspersoon                           | Naamloze Vennootschap (N.V.)                                                                                         |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Tijdelijke deelneming (voor de provincie)                                                                            |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                                                                                           |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht                                                                                                            |
| Overige aandeelhouders                        | Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, provincie Zuid-Holland en de Brabantse gemeenten Woensdrecht en Bergen op Zoom |
| Omvang risicovoorziening                      | Niet van toepassing                                                                                                  |
| Aandeel provincie                             | 0,05 % van de aandelen (8 aandelen)                                                                                  |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                                                                  |

|                    | 2007              | 2010              |
|--------------------|-------------------|-------------------|
| Aantal medewerkers | 2.808 fte         | 3.197 fte         |
| Balanstotaal       | € 2.673.141.000,- | € 2.800.473.000,- |
| Dividendopbrengst  | € 29.981,-        | € 26.178,-        |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies

Delta N.V. is actief in de levering van drinkwater, energie, afvalverwerking en ICT-diensten in hoofdzakelijk de provincie Zeeland en delen van Noord-Brabant en Zuid-Holland. De provincie heeft haar aandelen in Delta gekregen door een fusie, waar Watermaatschappij Zuidwest-Nederland (WMZ) onderdeel van uitmaakte. De provincie had aandelen in WMZ en de fusie is betaald in aandelen Delta. Het aandeel van de provincie in Delta is uiterst beperkt, nl 0,05%.

In 2008 was door GS al besloten om de aandelen van Delta af te stoten vanwege het ontbreken van een duidelijk provinciaal belang. In 2009 is besloten om dit besluit aan te houden vanwege de ontwikkeling rond de verkoop van Essent. Doordat Delta samen met Essent mede-aandeelhouder was in EPZ, (kerncentrale Borssele) werd het aanhouden van het aandeelhouderschap Delta strategisch van belang geacht voor de provincie. Nu inmiddels het juridische geschil met Delta rond de overdracht van de aandelen EPZ als onderdeel van de verkoop van de aandelen Essent aan RWE is opgelost, is er geen strategische reden meer om de aandelen Delta aan te houden. Daarom is op 13 december 2011 door GS besloten om over te gaan tot vervreemding van haar aandelen in het Zeeuwse energiebedrijf Delta. De Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen van Delta zijn hierover formeel geïnformeerd. Het verkooptraject verloopt volgens de statuten van Delta. Het totale verkooptraject duurt minimaal 9 maanden vanwege de vele stappen die volgens de statuten doorlopen dienen te worden. Naar verwachting zal het traject in het najaar van 2012 kunnen worden afgerond.

Conclusie: deelneming beëindigen vanwege het ontbreken van een duidelijk provinciaal belang.

# Eindhoven Airport N.V.

## 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                           |
|-----------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Eindhoven                                                                 |
| Sector / aard activiteiten                    | Luchthaven                                                                |
| Datum oprichting                              | 1932                                                                      |
| Aanvang participatie provincie                | 1998                                                                      |
| Soort rechtspersoon                           | Naamloze Vennootschap (N.V.)                                              |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Structurele deelneming                                                    |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Ruud van Heugten                                                          |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht en voordrachtsrecht lid RvC                                     |
| Overige aandeelhouders                        | N.V. Luchthaven Schiphol en gemeente Eindhoven                            |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | € 1.111.761,50 waarvan gestort € 555.881,-<br>(2.450.000 gewone aandelen) |
| Omvang risicovoorziening                      | Niet van toepassing                                                       |
| Aandeel provincie                             | 24,5% van de aandelen                                                     |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                       |

|                    | 2007                      | 2010                      |
|--------------------|---------------------------|---------------------------|
| Aantal medewerkers | 33,4 fte (40 medewerkers) | 25,1 fte (29 medewerkers) |
| Balanstotaal       | € 51.674.048,-            | € 60.567.312,-            |
| Dividendopbrengst  | € 56.723,-                | € 56.722,-                |
| Solvabiliteit      | 41,92%                    | 51,22%                    |

## 2. Samenvatting bevindingen en conclusies

Eindhoven Airport (EA) is een militaire luchthaven die ook gebruikt wordt voor de burgerluchtvaart. Er vindt personenvervoer (zowel zakelijk als toeristisch) plaats, maar ook verwerkt de luchthaven vrachtluchten. Eindhoven Airport wordt steeds belangrijker voor de Brabantse economie en vooral voor de Brainport regio. Hiermee is er sprake van een duidelijk provinciaal belang om als provincie aandeelhouder te zijn van EA. Het Rijk ziet het belang van de luchthaven ook en daarom mag het aantal vliegbewegingen de komende jaren verder groeien. Het is de bedoeling dat EA tot aan 2020 verder zal groeien naar 45.000 vliegbewegingen per jaar (nu 22.000). De brainportambities voor Eindhoven/Zuidoost-Brabant, als toonaangevende kennis- en innovatieregio in Europa, geven de regio een internationaal profiel met een bovengemiddelde internationale vervoersbehoefte. De ontwikkeling van de luchthaven wordt geplaatst in deze context. Uitgangspunt is dat de luchthaven voor zover economisch mogelijk voorziet in de eigen vervoersbehoefte en daarmee bijdraagt aan de versterking van de regionale economie. Met 2,65 miljoen passagiers in 2011 is Eindhoven Airport, qua reizigers, het grootste regionale vliegveld in Nederland en het aantal passagiers en vliegbewegingen neemt ook in 2012 nog sterk toe. Eindhoven Airport werkt hard om de grootste regionale luchthaven van Nederland te blijven. Een voorbeeld hiervan zijn de investeringen die nu gedaan worden met betrekking tot de uitbreiding van de terminal en de bouw van een hotel bovenop de terminal. Daarnaast komen er meer winkels op de luchthaven. Ook het aantal bestemmingen waar via EA op wordt gevlogen neemt toe, hierdoor zal het aantal passagiers verder toenemen. De Schiphol Group is meerderheids-aandeelhouder van EA en heeft hierdoor de zeggenschap. Er wordt echter wel degelijk rekening gehouden met de standpunten en het beleid van de provincie.

Conclusie: het beleid m.b.t. de deelneming kan ongewijzigd worden voortgezet.

## 4.8 Enexis Holding N.V.

### 1. Kerncijfers

|                                               |                                                        |
|-----------------------------------------------|--------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Rosmalen                                               |
| Sector / aard activiteiten                    | Distributie van gas en elektriciteit en netwerkbeheer. |
| Datum oprichting                              | 1 januari 2009 (voorheen Essent Netwerk)               |
| Aanvang participatie provincie                | 1 juli 2009 (afsplitsing van Essent NV)                |
| Soort rechtspersoon                           | Naamloze Vennootschap (NV)                             |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Structurele deelneming                                 |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                             |
| Bestuurlijk belang                            | voordrachtsrecht lid RvC en lid AHC                    |
| Overige aandeelhouders                        | +/- 120 decentrale overheden                           |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | € 46,14 miljoen                                        |
| Omvang risicovoorziening                      | Niet van toepassing                                    |
| Aandeel provincie                             | 30,8% van de aandelen                                  |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Zie “vordering op Enexis”                              |

|                    | 2008                      | Medio 2011             |
|--------------------|---------------------------|------------------------|
| Aantal medewerkers | (onderdeel van Essent NV) | +/- 3700 fte           |
| Balanstotaal       | € 5.580,6 miljoen         | € 6.143,1 miljoen      |
| Dividendopbrengst  | (onderdeel van Essent NV) | €17,9 mln <sup>3</sup> |
| Solvabiliteit      | (onderdeel van Essent NV) | 49,4%                  |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies

Enexis beheert het grootste deel van de distributienetwerken voor gas en elektriciteit in Noord-Brabant. Daarbij heeft zij als doel om voor een betaalbare, betrouwbare en duurzame energievoorziening te zorgen. De aandelen dienen, wettelijk verplicht, in publieke handen zijn. Enexis werkt aan een betaalbare, betrouwbare, en duurzame energievoorziening. Betaalbaarheid en betrouwbaarheid van de netwerken zijn al sinds de oprichting van de PNEM aan het begin van de 20ste eeuw een belangrijk publiek doel, dat behouden moet blijven. Duurzaamheid is daar de laatste decennia bij gekomen als belangrijke randvoorwaarde. Het past in het provinciaal beleid, dat Enexis op het gebied van energiebesparing, slimme netwerken, biogas en bewustwording haar rol als netbeheerder met ambitie invult. Op 20 mei 2010 is in de AvA het strategisch plan 2010-2014 vastgesteld waarover de Staten reeds zijn geïnformeerd. In dit plan zijn de kaders en speerpunten vastgelegd voor het handelen van Enexis. De provincie heeft als grootste aandeelhouder voldoende zeggenschap in Enexis en heeft naast stemrecht ook het recht een lid voor te dragen voor de AHC en RvC. Met betrekking tot het dividendbeleid geldt dat het rijk na de afsplitsing van Enexis eisen heeft gesteld aan de minimale solvabiliteit van het bedrijf. Op basis hiervan is met Enexis een meerjarig dividendbeleid afgesproken. In 2010 bedroeg het ontvangen dividend € 17,9 miljoen.

Conclusie: het beleid m.b.t. de deelneming kan ongewijzigd worden voortgezet.

---

<sup>3</sup> Het dividend beleid van Enexis is gebaseerd op een Pay-out ratio, gedefinieerd als een percentage van de jaarlijks uitkeerbare winst na belastingen van Enexis Holding NV, exclusief materiële non cash boekwinsten. Voor de boekjaren 2009 en 2010 gold een Pay-out ratio van 30%. Na 2010 geldt een Pay-out ratio van 50% mits de wettelijke verplichte investeringen zeker gesteld zijn.

## 4.9 Havenschap Moerdijk

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                                                                     |
|-----------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Moerdijk                                                                                                            |
| Sector / aard activiteiten                    | Ontwikkelen, aanleggen, uitgeven, exploiteren en beheren van industrieterrein en (zee)haven Moerdijk                |
| Datum oprichting                              | 18 juni 1968                                                                                                        |
| Aanvang participatie provincie                | 18 juni 1968                                                                                                        |
| Soort rechtspersoon                           | Gemeenschappelijke Regeling                                                                                         |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | structureel                                                                                                         |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Yves de Boer                                                                                                        |
| Bestuurlijk belang                            | Gedeputeerde De Boer zit in het Dagelijks Bestuur en 2 gedeputeerden en 2 statenleden zitten in de Raad van Bestuur |
| Overige aandeelhouders                        | Gemeente Moerdijk is mededeelnemer voor 50%.                                                                        |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | -                                                                                                                   |
| Omvang risicovoorziening (provincie)          | € 5.000.000                                                                                                         |
| Aandeel provincie                             | 50%                                                                                                                 |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                                                                 |

|                    | 2007                      | 2010                      |
|--------------------|---------------------------|---------------------------|
| Aantal medewerkers | 20,32 fte, 23 medewerkers | 21,34 fte, 24 medewerkers |
| Balanstotaal       | € 74.341.439              | € 198.929.352             |
| Dividendopbrengst  | Geen dividend uitgekeerd  | Geen dividend uitgekeerd  |
| Solvabiliteit      | 46%                       | 33%                       |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies

Het Havenschap Moerdijk (HM) is een gemeenschappelijke regeling met als doel het ontwikkelen, aanleggen, uitgeven, exploiteren en beheren van het bovenregionaal industrieterrein en de (zee)haven van Moerdijk ten behoeve van het creëren van werkgelegenheid voor de regio. Daarnaast is het één van de weinige locaties in Brabant waar ruimte is voor bedrijvigheid in de zware milieucategorieën. De haven van Moerdijk is qua grootte de vierde zeehaven van Nederland en telde in 2009 9.029 directe en 6.840 indirecte arbeidsplaatsen <sup>4</sup>. De toegevoegde waarde van het Haven- en Industriecomplex Moerdijk is € 1.078 miljoen. Hiermee levert Moerdijk voor zowel werkgelegenheid als toegevoegde waarde ongeveer 5,5% van de totale zeehavenactiviteiten in Nederland. De activiteiten op het Haven en Industriecomplex bevinden zich met name in de clusters logistiek, maintenance en processing. Om ook in de toekomst in de regio voldoende ruimte te hebben voor bedrijvigheid in de regio werken provincie en gemeente nu samen aan de voorbereiding van het Logistiek Park Moerdijk (LPM). HM is de beoogde ontwikkelaar en exploitant van het LPM. Besluitvorming hierover moet nog plaatsvinden. PS zullen ook in het verdere proces worden betrokken. De provincie heeft met haar 50% deelneming veel invloed in HM, mede omdat gedeputeerde De Boer in het Dagelijks Bestuur zit en daarnaast nog een GS-lid en 2 PS-leden in de Raad van Bestuur zitten.

---

<sup>4</sup> Havenmonitor 2009, Nationale Havenraad

In relatie tot de toekomst van HM spelen verder nog de volgende actuele onderwerpen:

- a. HM werkt met haar deelnemers in de G.R. aan de Havenstrategie Moerdijk 2030. Deze strategie zal de gezamenlijke basis zijn voor toekomstige plannen en investeringen van HM voor het Haven en Industriecomplex Moerdijk. In de Commissie EZB is een algemeen kader meegegeven voor de totstandkoming van de Havenstrategie.
- b. Verzelfstandiging Havenschap Moerdijk; Uiterlijk in 2015 zal de verzelfstandiging van het Havenschap opnieuw worden bezien. Voorwaarden hiervoor zijn dat de markt aantrekt en er voldoende grond wordt uitgegeven. Tot die tijd kan het havenschap een aantal ontwikkelingen voortzetten die van belang zijn voor een zelfstandig Havenschap.
- c. De aankoop van het Shell terrein: in afwijking van eerdere plannen heeft HM zelf besloten tot de aankoop van het Shell terrein. Dit beslaat in totaal een derde (€65 miljoen) van het balanstotaal van HM terwijl er nog geen grond van dit terrein uitgegeven is. Daarmee drukt dit terrein zwaar op de exploitatie van het Havenschap. Financiers zijn terughoudend in het financieren van het Shell terrein zonder garanties van de overheid.
- d. Ontwikkeling LPM: in juli 2009 is besloten tot de ontwikkeling van Logistiek Park Moerdijk (LPM) en de rol van HM bij de ontwikkeling van LPM te onderzoeken. HM heeft aangegeven een rol te kunnen en willen spelen. Gemeente, provincie en HM werken nu een nadere overeenkomst uit. Het uiteindelijke besluit over de betrokkenheid van HM bij de ontwikkeling en exploitatie van het LPM zal via een separaat dossier over aanpassing van de Gemeenschappelijke Regeling aan GS/PS worden voorgelegd.

Conclusie: de deelneming in HM kan voor nu worden voortgezet. Wel dient op basis van genoemde ontwikkelingen te worden bekeken welke wijzigingen in de nabije toekomst benodigd zijn.

## 4.10 Nederlandse Waterschapsbank N.V.

### 1. Kerngegevens

|                                               |                            |
|-----------------------------------------------|----------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | Den Haag                   |
| Sector / aard activiteiten                    | Bank                       |
| Datum oprichting                              | 1954                       |
| Aanvang participatie provincie                | Onbekend                   |
| Soort rechtspersoon                           | Naamloze Vennootschap (NV) |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Structurele deelneming     |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Ruud van Heugten           |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht                  |
| Overige aandeelhouders                        | 35 publieke aandeelhouders |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | <sup>5</sup> Boekwaarde PM |
| Omvang risicovoorziening                      | € 0,-                      |
| Aandeel provincie                             | 0,12%                      |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing        |

|                    | 2010                                              |
|--------------------|---------------------------------------------------|
| Aantal medewerkers | 41                                                |
| Balanstotaal       | € 57,2 miljard                                    |
| Dividendopbrengst  | € 28.900,--                                       |
| Solvabiliteit      | <sup>6</sup> BIS-ratio kernvermogen (tier 1) 94%. |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies:

De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB) is opgericht als financiële instelling voor de Nederlandse Waterschappen (huisbank). De financiële dienstverlening richt zich uitsluitend op de overheidssector. Voor gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen. De NWB bezit voor banken de hoogste kredietwaardigheid (AAA). Door deze hoge kredietwaardigheid kan de bank goedkoper lenen en daardoor ook goedkoper leningen aanbieden aan overheden. De deelname van de provincie Noord-Brabant in de NWB is zeer gering en we hebben enkel stemrecht. We nemen niet deel omwille van een beleidsmatige reden, maar om een zekere financiële betrokkenheid tot uitdrukking te brengen bij enkele grote financiële instellingen die zijn gericht op de decentrale overheden van Nederland.

Conclusie: het huidige beleid kan ongewijzigd worden voortgezet.

---

<sup>5</sup> Bij de waardering wordt de waarde van deze deelnemingen als PM opgenomen. Dat betekent dat in de balans geen waardering is opgenomen. Deze deelnemingen zijn niet geactiveerd maar bij de aanschaf meteen ten laste gebracht van de exploitatie.

<sup>6</sup> De BIS ratio Tier-1 betreft het voorschrift van de Bank for International Settlements te Bazel over de hoogte van het kernvermogen dat bij een bank aanwezig moet zijn. Het kernvermogen (Tier-1) is het vermogen dat een bank vrij ter beschikking heeft om verliezen op te vangen (aandelenkapitaal, reserves, algemene voorzieningen en waardepapier met een onbepaalde looptijd). Dit kernvermogen wordt uitgedrukt als percentage van de naar risico gewogen activa (in feite de schulden of het vreemd vermogen van de bank).

## 4.11 Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte CV / BV

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                         |
|-----------------------------------------------|-----------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | 's-Hertogenbosch                        |
| Sector / aard activiteiten                    | Ontwikkelen en verkopen van bouw kavels |
| Datum oprichting                              | 2001                                    |
| Aanvang participatie provincie                | 2001                                    |
| Soort rechtspersoon                           | C.V. / B.V.                             |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Tijdelijke deelneming                   |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Yves de Boer                            |
| Bestuurlijk belang                            | Voordrachtsrecht voorzitter RvC         |
| Overige aandeelhouders                        | BNG/OPP, NIB/C, Grontmij NV             |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | BV € 8.400, CV € 405.000                |
| Omvang risicovoorziening                      | € 0,-                                   |
| Aandeel provincie                             | 28% in BV / 27% in CV                   |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | € 5.500.000,-                           |

|               | 2011                              |
|---------------|-----------------------------------|
| Balanstotaal  | € 34.157.000,- (juni 2011)        |
| Dividend      | Jaarlijks door de RvC vastgesteld |
| Solvabiliteit | 20% (2011)                        |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies

De Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR) is opgericht vanwege een uitvoeringsmaatregel in relatie tot EU richtlijnen, plaatselijk het fosfaatgehalte in het grondwater terug te dringen om zo goede drinkwatervoorziening te kunnen garanderen. De ORR ontwikkelt en vermarkt woningbouwlocaties, waarbij uit de opbrengsten van de kavelverkoop die de provincie ontvangt, de financiering van de uitbetaalde sloopvergoedingen aan beëindigde veehouderijbedrijven terug verdiend kan worden. Hoofddoel was en is het terugverdienen van het geïnvesteerde bedrag van € 210 miljoen door het verkopen van woningbouw kavels. De provincie heeft inmiddels op basis van de door de Ruimte voor Ruimte CV ontwikkelde en verkochte woningbouw kavels een bedrag van ca. € 110 miljoen terug verdiend. De CV heeft locaties in ontwikkeling die bij verkoop van de kavels nog eens een € 25 miljoen moeten opleveren. Voor het dan nog resterende bedrag moeten nog geschikte locaties worden gevonden.

Een belangrijke reden waarom de ORR gezamenlijk met private partijen is opgezet is dat het marktrisico van het verkopen van de kavels niet eenzijdig bij de provincie ligt. De provincie heeft voldoende zeggenschap in de ORR omdat zij behalve stemrecht, ook voordrachtsrecht geniet voor een lid van de RvC die in het geval van de provincie ook de voorzitter is.

Conclusie: het huidige beleid kan ongewijzigd worden voortgezet.

## 4.12 Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij CV/BV

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                           |
|-----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | 's-Hertogenbosch                                          |
| Sector / aard activiteiten                    | Projectontwikkeling glastuinbouwgebieden                  |
| Datum oprichting                              | 2002                                                      |
| Aanvang participatie provincie                | 2002                                                      |
| Soort rechtspersoon                           | C.V. / B.V.                                               |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Tijdelijke deelneming (tot 2017)                          |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Yves de Boer                                              |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht en voordrachtsrecht lid RvC                     |
| Overige aandeelhouders                        | NCB Ontwikkeling te 's-Hertogenbosch                      |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | Boekwaarde nihil, oorspronkelijke investering € 456.750,- |
| Omvang risicovoorziening                      | € 7 miljoen                                               |
| Aandeel provincie                             | 49,75% in CV; 50% in BV                                   |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | € 14 miljoen (garantie)                                   |

|                    | 2010                                      |
|--------------------|-------------------------------------------|
| Aantal medewerkers | 5 medewerkers (3,3 fte)                   |
| Balanstotaal       | € 16.374.338,-                            |
| Dividendopbrengst  | nihil; dividend volgt na uitgifte gronden |
| Solvabiliteit      | 100 %                                     |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies

De Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM) is een fonds opgericht om duurzame glastuinbouwlocaties te (her)ontwikkelen en kassen te saneren, waarbij ruimtelijke concentratie van glastuinbouwbedrijven bevorderd wordt. Dit biedt economische voordelen en leidt tot minder belasting van milieu en landschap. Hiermee vervult de TOM een belangrijk provinciaal doel.

Bij de oprichting van de TOM gold dat de provincie een uitbreiding van het areaal glastuinbouw nastreefde van 1000 ha in 1999 tot 1500 ha in 2010 (Beleidsnota Glastuinbouw 1999). In 2006 is hieraan toegevoegd dat het areaal glastuinbouw in de periode 2010 tot 2020 nog eens 300 ha kan toenemen, tot in totaal 1800 ha. Aan de provinciale doelstellingen draagt de TOM met name bij door de ontwikkeling van twee grote glastuinbouwgebieden, te weten in Deurne (samen met de gemeente Deurne, 150 ha bruto, 128 ha uitgeefbaar en 90 ha netto glas) en bij Dinteloord (AFC NP; 300 ha bruto, 267 ha uitgeefbaar en 220 ha netto glas). De uitbreiding van het areaal glastuinbouw tot 1.500 ha is in 2011 bereikt. Op dit moment zijn de marktomstandigheden in de glastuinbouw slecht, waardoor verdere uitbreiding stopt. Naar verwachting trekt de markt over enkele jaren weer zodanig aan dat het totaal beoogde areaal van 1.800 ha zal worden gehaald.

Strategie: de aandeelhouders wensen de TOM op te heffen nadat zij haar doelstellingen (grotendeels) heeft bereikt; naar verwachting is dit het geval in 2017.

De provincie heeft met bijna 50% van de aandelen voldoende zeggenschap in de TOM en heeft naast stemrecht ook het recht om lid voor de RvC voor te dragen.

Conclusie: het huidige beleid kan ongewijzigd worden voortgezet.

### 4.13 SPV's (special Purpose Vehicles)

- A. Verkoop Vennootschap B.V.
- B. CBL Vennootschap B.V.
- C. Vordering op Enexis B.V.
- D. Claim Staat Vennootschap B.V.
- E. Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

## 1.15A Verkoop Vennootschap B.V.

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                                                                                |
|-----------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | 's-Hertogenbosch                                                                                                               |
| Sector / aard activiteiten                    | Special Purpose Vehicle                                                                                                        |
| Datum oprichting                              | 24 juli 2009                                                                                                                   |
| Aanvang participatie provincie                | 30 september 2009                                                                                                              |
| Soort rechtspersoon                           | Besloten Vennootschap (BV)                                                                                                     |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Tijdelijke deelneming                                                                                                          |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                                                                                                     |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht                                                                                                                      |
| Overige aandeelhouders                        | 121 Publieke aandeelhouders                                                                                                    |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | Aandelenkapitaal € 6.170,- (totaal € 20.000,-)<br>Aandeel in General Escrow € 246.624.800,-<br>(totale omvang € 800.000.000,-) |
| Omvang risicovoorziening                      | € 246.624.800,- (initieel)                                                                                                     |
| Aandeel provincie                             | 30,8%                                                                                                                          |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                                                                            |

|                    | 2010                                                                           |
|--------------------|--------------------------------------------------------------------------------|
| Aantal medewerkers | 0 (2 bestuurders die op uurbasis worden betaald)                               |
| Balanstotaal       | € 802.730.730,-                                                                |
| Dividendopbrengst  | € 0,- (in 2011 opbrengst gedeeltelijke vrijval General Escrow € 110.364.598,-) |
| Solvabiliteit      | 97,1%                                                                          |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies:

Verkoop Vennootschap B.V. is opgericht om het beheer van het General Escrow Fonds voor de afwikkeling van eventuele claims van RWE in relatie tot verkoop Essent te organiseren.

In het kader van de verkoop van Essent aan RWE in 2009 hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan RWE. Deze zijn door de verkopende aandeelhouders op het moment van verkoop van Essent aan RWE overgedragen aan Verkoop Vennootschap. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd in escrow wordt aangehouden. Verkoop Vennootschap treedt op als vertegenwoordiger van de verkopende aandeelhouders en geeft instructies aan de escrow-agent. In 2011 heeft een gedeeltelijke vrijval van de escrow plaats gevonden, zodat eind 2011 er nog € 440 miljoen in het General Escrow Fonds aanwezig is. RWE heeft van dit bedrag voor EUR 40 miljoen claim notificaties ingediend. Deze claims komen voort uit de definitieve aanslagen vennootschapsbelasting van Essent over de periode 2001-2006. Verwachting is dat in 2012 tevens de aanslagen vennootschapsbelasting van Essent over de periode 2007-2009 definitief worden afgewikkeld. Het is nog onbekend welk bedrag aan claims hier mogelijk uit voortvloeit.

Conclusie: beleid deelneming ongewijzigd voortzetten.

## 1.15B CBL Vennootschap B.V.

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                                                                |
|-----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | 's-Hertogenbosch                                                                                               |
| Sector / aard activiteiten                    | Special Purpose Vehicle                                                                                        |
| Datum oprichting                              | 24 juli 2009                                                                                                   |
| Aanvang participatie provincie                | 30 september 2009                                                                                              |
| Soort rechtspersoon                           | Besloten Vennootschap (BV)                                                                                     |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Tijdelijke deelneming                                                                                          |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                                                                                     |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht / lid AHC                                                                                            |
| Overige aandeelhouders                        | 121 Publieke aandeelhouders                                                                                    |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | Aandelenkapitaal € 6.170,- (totaal € 20.000,-)<br>CBL Escrow Fonds USD 42.388.637,50 (total USD 275.000.000,-) |
| Omvang risicovoorziening                      | USD 137.500.000,- (initieel)                                                                                   |
| Aandeel provincie                             | 30,8%                                                                                                          |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                                                            |

|                    | 2010                                                                                            |
|--------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Aantal medewerkers | 0 (2 bestuurders die op uurbasis worden betaald)                                                |
| Balanstotaal       | USD 135.303.710,-                                                                               |
| Dividendopbrengst  | USD 0,- (in 2011 gedeeltelijke vrijval CBL Escrow Fonds \$ 29.687.640,30 (= EUR 21.725.181,34)) |
| Solvabiliteit      | 0,2%                                                                                            |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies:

De vennootschap is tijdelijk opgericht naar aanleiding van de verkoop van Essent aan RWE. De vennootschap behartigt de belangen van de verkopende aandeelhouders m.b.t. de voortijdige beëindiging van cross border leases bij Essent en Enexis. Tevens is de vennootschap aanspreekpunt voor het beheer van het CBL Escrow Fonds dat is gevormd voor de afwikkeling van de cross border leases. De functie van deze vennootschap is dat zij de verkopende aandeelhouders van het productie- en leveringsbedrijf van Essent vertegenwoordigt als medebeheerder (naast RWE, Essent en Enexis) van het CBL Escrow Fonds en in eventuele andere relevante cross border leases (CBL) aangelegenheden. In 2011 zijn alle cross border leases bij Essent en Enexis voortijdig beëindigd. Aan de verkopende aandeelhouders is een totaalbedrag van USD 96,3 miljoen uitgekeerd. Op het moment resteert er nog een bedrag van ongeveer USD 20 miljoen in het CBL Escrow Fonds. Dit bedrag zal vermoedelijk nog worden aangehouden tot eind 2012 voor de eventuele vergoeding van advieskosten en belastingen. Een eventueel restant in het CBL Escrow Fonds komt voor 50% ten goede van de verkopende aandeelhouders en voor 50% aan RWE.

Conclusie: het beleid m.b.t. de deelneming kan ongewijzigd worden voortgezet.

## 1.15C Vordering op Enexis B.V.

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                                                     |
|-----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | 's-Hertogenbosch                                                                                    |
| Sector / aard activiteiten                    | Special Purpose Vehicle                                                                             |
| Datum oprichting                              | 24 juli 2009                                                                                        |
| Aanvang participatie provincie                | 30 september 2009                                                                                   |
| Soort rechtspersoon                           | Besloten Vennootschap (BV)                                                                          |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Tijdelijke deelneming                                                                               |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                                                                          |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht / lid AHC                                                                                 |
| Overige aandeelhouders                        | 121 Publieke aandeelhouders                                                                         |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | Aandelenkapitaal € 6.170,- (totaal € 20.000,-)<br>Lening € 554.905.800,- (totaal € 1.800.000.000,-) |
| Omvang risicovoorziening                      | € 0,-                                                                                               |
| Aandeel provincie                             | 30,8%                                                                                               |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                                                 |

|                    | 2010                                                                                                                     |
|--------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Aantal medewerkers | 0 (2 bestuurders die op uurbasis worden betaald)                                                                         |
| Balanstotaal       | € 1.822.183.762,-                                                                                                        |
| Dividendopbrengst  | € 1.541.405,- (tevens is in 2010 en in 2011 een bedrag van € 25.792.329,87 aan rente-inkomsten over de lening ontvangen) |
| Solvabiliteit      | 0,0%                                                                                                                     |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies:

De vennootschap is tijdelijk opgericht naar aanleiding van de verkoop van Essent aan RWE. De vennootschap behartigt de belangen van de verkopende aandeelhouders m.b.t. de aandeelhoudersleningen die tijdelijk zijn verstrekt aan Enexis t.b.v. de overname van het netwerk van Essent. De vennootschap heeft naar rato van het aandelenbelang € 1,35 miljard (initieel € 1,8 miljard) geleend en deze onder dezelfde voorwaarden doorgeleend aan Enexis. Als gevolg van de invoering van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) in Nederland diende Essent uiterlijk vóór 1 januari 2011 gesplitst te zijn in een netwerkbedrijf en een productie- en leveringsbedrijf. Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis tegen de geschatte fair market value. Omdat Enexis over onvoldoende contante middelen beschikte om de koopprijs hiervoor te betalen is besloten om de lening (vordering) niet mee te verkopen aan RWE, maar over te dragen aan de verkopende aandeelhouders. Op het moment is er nog een bedrag van EUR 1,35 miljard uitgeleend aan Enexis. De lening is verdeeld in 3 tranches van EUR 500, 500 en 350 miljoen met looptijden van respectievelijk 30 september 2014, 2016 en 2019. De laatste tranche is eventueel onder bepaalde condities convertiebaar naar aandelen van Enexis. Op de tranches is respectievelijk een rentevergoeding van 4,1%, 4,65% en 7,2% van toepassing.

Conclusie: het beleid m.b.t. de deelneming kan ongewijzigd worden voortgezet.

## 1.15D Claim Staat Vennootschap B.V.

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                |
|-----------------------------------------------|------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | 's-Hertogenbosch                               |
| Sector / aard activiteiten                    | Special Purpose Vehicle                        |
| Datum oprichting                              | 24 juli 2009                                   |
| Aanvang participatie provincie                | 30 september 2009                              |
| Soort rechtspersoon                           | Besloten Vennootschap (BV)                     |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Tijdelijke deelneming                          |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                     |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht                                      |
| Overige aandeelhouders                        | 121 Publieke aandeelhouders                    |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | Aandelenkapitaal € 6.170,- (totaal € 20.000,-) |
| Omvang risicovoorziening                      | € 0,-                                          |
| Aandeel provincie                             | 30,8%                                          |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                            |

|                    | 2010                                             |
|--------------------|--------------------------------------------------|
| Aantal medewerkers | 0 (2 bestuurders die op uurbasis worden betaald) |
| Balanstotaal       | € 96.528,-                                       |
| Dividendopbrengst  | € 0,-                                            |
| Solvabiliteit      | 89,7%                                            |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies:

In februari 2008 is Essent, met toestemming van de publieke aandeelhouders, een procedure begonnen tegen de Staat der Nederlanden waarin zij een verklaring voor recht vragen dat bepaalde bepalingen van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) onverbindend zijn. Als gevolg van deze wet (en de als gevolg daarvan doorgevoerde splitsing) hebben de aandeelhouders schade geleden. Inmiddels heeft het gerechtshof te 's-Gravenhage de vordering van Essent toegewezen. De Staat is tegen deze uitspraak in cassatie gegaan. Vanwege praktische moeilijkheden met betrekking tot de overdracht van deze procedure aan de individuele aandeelhouders wordt deze procedure door Essent onder regie van Verkoop Vennootschap gevoerd. RWE en de verkopende aandeelhouders van Essent zijn echter overeengekomen dat de eventuele schadevergoedingsvordering van Essent op de Staat der Nederlanden die zou kunnen ontstaan als de rechter inderdaad van oordeel is dat (delen van) de WON onverbindend zijn, wordt gecedeerd aan de oud-aandeelhouders van Essent. Een eventuele schadevergoedingsvordering zal worden gevoerd door Claim Staat Vennootschap namens de oud-aandeelhouders van Essent.

Op het moment wordt door Essent onder regie van Verkoop Vennootschap een cassatieprocedure gevoerd tegen de Staat om de wet door de rechter onverbindend te laten verklaren. Indien de rechter beslist dat de wet onverbindend is, dan zal de vennootschap namens de aandeelhouders een schadevergoedingsprocedure starten.

Conclusie: het beleid m.b.t. de deelneming kan ongewijzigd worden voortgezet.

## 1.15E Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

### 1. Kerngegevens

|                                               |                                                                         |
|-----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|
| Vestigingsplaats hoofdkantoor                 | 's-Hertogenbosch                                                        |
| Sector / aard activiteiten                    | Special Purpose Vehicle (vanaf 14 december 2011)                        |
| Datum oprichting                              | 18 september 2009                                                       |
| Aanvang participatie provincie                | 30 september 2009                                                       |
| Soort rechtspersoon                           | Besloten Vennootschap (BV)                                              |
| Structurele of tijdelijke deelneming          | Tijdelijke deelneming                                                   |
| Verantwoordelijke gedeputeerde PNB            | Bert Pauli                                                              |
| Bestuurlijk belang                            | Stemrecht / lid AHC                                                     |
| Overige aandeelhouders                        | 121 Publieke aandeelhouders                                             |
| Initiële investering provincie / boekwaarde   | Aandelenkapitaal € 0,- (boekwaarde is € 0,-)<br>(totaal € 1.497.000,00) |
| Omvang risicovoorziening                      | € 0,-                                                                   |
| Aandeel provincie                             | 30,8%                                                                   |
| Overig financieel belang (garantie of lening) | Niet van toepassing                                                     |

|                    | 2010                                                                     |
|--------------------|--------------------------------------------------------------------------|
| Aantal medewerkers | 0 (vanaf 14 december 2011, 2 bestuurders die op uurbasis worden betaald) |
| Balanstotaal       | € 204.858.000,-                                                          |
| Dividendopbrengst  | € 4.624.226,-                                                            |
| Solvabiliteit      | 90,2%                                                                    |

### 2. Samenvatting bevindingen en conclusies:

De vennootschap is tijdelijk opgericht naar aanleiding van de verkoop van Essent aan RWE. De vennootschap behartigt na de overdracht van het 50%-belang in EPZ de belangen van de verkopende aandeelhouders in het convenant dat is overeengekomen met de Staat bij een eventuele doorverkoop aan een 'schurkenstaat' en/of bij het in strijd handelen met de veiligheidseisen en/of vergunningen van de kerncentrale Borssele. Deze vennootschap hield tot 30 september 2011 50% aandeel in N.V. Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), o.a. eigenaar van de kerncentrale in Borssele. Na verzelfstandiging c.q. carve out uit de Essent Groep in 2009 van deze vennootschap werd in 2011 een doorbraak gecreëerd in het geschil over de beoogde overdracht van het 50% aandeelhouderschap in EPZ aan RWE. Hiermee is op 30 september 2011 middels een schikking tussen partijen een einde gekomen aan de primaire opdracht van deze vennootschap, zijnde het behartigen van dat 50%-belang in EPZ teneinde dit belang alsnog over te dragen aan RWE.

De vennootschap is partij in het convenant dat is overeengekomen met de Staat. De vennootschap bewaakt in overleg en op verzoek van de Staat de rechten en plichten die zijn overeengekomen m.b.t. een eventuele doorverkoop en/of het in strijd handelen met de veiligheidseisen en/of vergunningen van de kerncentrale Borssele.

Conclusie: het beleid m.b.t. de deelneming kan ongewijzigd worden voortgezet.